

KROPPEN ER TILBAGE

Forholdet mellem krop og bevidsthed er et af de spørgsmål, vi må rejse igen og igen, siger den amerikanske forfatter **Siri Hustvedt**. *Magasinet P* har mødt hende til en samtale om, hvorfor hun mener, at både psykologi og hjerneforskning er havnet i en blindbyde og savner ”the missing link”.

– Psykologi interesserer mig dybt, siger Siri Hustvedt, da *Magasinet P* møder forfatteren i Århus umiddelbart efter, at hun har givet en masterclass på universitetet i anledning af kulturåret.

– Jeg har altid været optaget af psykologi. Allerede som teenager begyndte jeg at læse Freud, der var den første, jeg læste, og som jeg stadig vender tilbage til. Derfra gik jeg videre til andre psykoanalytiske tekster og over til teorier om kognitiv psykologi og videre til empiri og data om, hvordan mennesker opfatter verden. Sammen skaber de smukke boulevarder ind i problemerne med videnskaberne og den vestlige forståelse af forholdet mellem krop og bevidsthed, fortsætter Siri Hustvedt.

De, der allerede kender Siri Hustvedts bøger, ved, at psykologi spiller en afgørende rolle i hendes forfatterskab. Lige fra hendes store gennembrudsroman *Det jeg elskede* (2003), hvor hysteri, spiseforstyrrelser og psykopati er centrale omdrejningspunkter til hendes seneste essaysamling *En kvinde ser på mænd der ser på kvinder*, der netop er udkommet på dansk.

Naturligvis altid med referencer til relevant forskning, så læseren kan følge med i alle mellemregningerne.

Det gælder også i bogens 300 sider lange essay *Vishedens Vildfarelser*, hvor Siri Hustvedt afsøger videnskabens og ikke mindst Vestens dualistiske tankegang i forhold til krop og bevidsthed. Tanker, som vækker genklang for dem, der allerede har læst hendes essay *Sinnets kropp – kroppens sinn* i Tidsskrift for Norsk psykologforening i 2017 skrevet på baggrund af en forelæsning i Stavanger.

DET BEGYNDTE MED HJERNEFORSKNING

– I min rejse ind i hjerneforskningens tænkning har jeg lært om hjernens anatomi, gået til forelæsninger og som den eneste forfatter været medlem af en gruppe af hjerneforskere, psykiatere, psykoanalytikere, psykologer samt enkelte, der arbejder med kunstig intelligens.

– Vi har i årevis læst og diskuteret artikler om hjerneforskning, og jeg er selv blevet bedre til at læse dem og finde ud af, hvordan de fungerer. Og i

den proces er det pludselig gået op for mig, at der er et grundlæggende problem. For igen og igen løber man ind i sætningen: Vi kender ikke sammenhængen mellem de psykologiske og de fysiske, neurobiologiske faktorer. Og så går artiklerne ellers bare videre.

– Det fik mig til at gå tilbage til det 17. århundredes tanker om krop og bevidsthed. Selvfølgelig havde jeg læst René Descartes (1596–1650) og Thomas Hobbes (1588–1679), men der var andre, jeg ikke havde læst som fx Pierre Gassendi (1592–1655) og Margaret Cavendish (1623–1673), siger Siri Hustvedt.

Hun fortæller, at jo mere hun læste, jo mere gik det op for hende, at videnskabens fundamentale adskillelse mellem krop og bevidsthed var kartesiansk, dvs. at den bygger på Descartes dualistiske substans-teori og på forhånd antages for at være klar, distinkt og sand.

– Selvfølgelig er det ikke alene Descartes, der står bag den tanke, siger Siri Hustvedt, og henviser til Platon og især Aristoteles teorier om sjæl og form, der er tillagt det mandlige, og som er det kvindelige overlegent repræsenteret ved krop og materie. Eller som Siri Hustvedt skriver i sit essay:

”Følelser og fantasi har en plads i Descartes’ filosofi, men det er kun ved hjælp af vores bevidsthed, at det at se, føle, røre, smage, lugte, høre og forestille sig noget, skaber forståelse. Kroppen med dens erindringer, fantasi og lidenskaber interagerer med bevidstheden, men de to er ikke gjort af det samme stof. Adskillelsen af psyke og soma er forsat almindelig i vores kultur.”

ER ADSKILLELSEN REEL?

– Spørgsmålet om, hvordan Descartes-revolutionen egentlig har fundet sted, begyndte at optage mig. Og det gik op for mig, at hjerneforskningen ukritisk arvede den tanke som en del af sin intellektuelle bagage. Men der er noget fundamentalt galt i den tankegang, siger Siri Hustvedt og påpeger, at følelser er et tilbagevendende problem i både videnskaben og filosofien.

Som hun i sit essay spørger: Hvad er tanker lavet af – og hvis de ikke kommer fra vores krop, hvor kommer de så fra? Eller som hun polemisk skriver:

”Hvis bevidstheden ikke er det samme som hjernen, og hjernen blot er et af kroppens organer ligesom hjertet og leveren og en kort overgang moderkagen er, hvorfor anses bevidstheden så for at være noget mere ophøjet end blot en kropsdel?”

– Descartes forsøgte endda senere i *Passions of the Soul* (*Les passions de l’âme* (1649), red.) at gøre op med tankegangen i ”cogito, ergo sum” (jeg tænker, altså er jeg til, red.). Alligevel lever ideen stadig videre

i videnskaberne, der bevirker, at folk bliver fastlåst i et system, der ikke giver plads til at undre sig og undersøge nuancerne. For er den adskillelse mellem krop og bevidsthed reel? spørger Siri Hustvedt retorisk.

Hun skriver i sit essay:

”Jeg må indrømme, at jeg også er på en mission, der går ud på at demontere visse selvfølgeligheder, som i årevis er blevet smidt efter mig – selvfølgeligheder angående naturen, ernæring, gener, tvillingeforskning og alt det angiveligt determinerende i vores hjerne. Jeg er godt træt af alle de dumme bemærkninger om hormoner og psykologiske forskelle på kønnene, evolutionspsykologiens rent ud sagt grove påstande, og nogle af de fantasier, som den kunstige intelligens har frembragt i klartekst (...) Men jeg er mindre interesseret i de enkelte emner end i at vise, hvor ofte de gamle problemer med monoisme og dualisme, sjæl og legeme, indvendig og udvendig, stadig hjemsøger forskningen.”

EN DÅRLIG IDÉ

– Jeg mener ikke, det er en særlig god idé at tænke på den måde. For det betyder noget, når vi behandler mennesker med depressioner, psykiske og neurologiske lidelser ud fra det tankesæt. Samtidig indeholder det grundlæggende en fjendtlig indstilling mod kvinder og kroppen, understreger Siri Hustvedt.

Her peger hun på en af både kønsforskningen og feminismens gamle fokuspunkter, hvor mænd repræsenterer ånd, mens kvinder udelukkende forbindes med krop og deres reproduktive funktioner. En forestilling, som gennemsyrrer vestlig tænkning og kultur, hvor kroppen oftest kommer til at stå i vejen for de kvinder, som ønsker at indtræde i en arena styret af mænd lige fra den politiske, forskningens og til kulturrens verden. Men, understreger Siri Hustvedt også, det er vigtigt at forstå, at kroppens genkomst i tænkningen bestemt ikke løser alle feminismens problemer.

– Jeg forsøger i mit essay på den ene side at have et synspunkt og på den anden side at stille åbne spørgsmål frem for at lukke ned for det, som er helt åbne spørgsmål. Og med min bog løser jeg ikke krop- og bevidsthedsproblemet for evigt, for det er et spørgsmål, der altid forbliver åbent. Ofte ser jeg, at folk viger tilbage for at stille de virkelig dumme spørgsmål om, hvad krop og bevidsthed er, siger hun.

– Det er store spørgsmål, men jeg har erfaret, at det er hårdt for mennesker, der ikke har stillet sig selv disse spørgsmål, og som på trods af, at de er blevet indført i refleksionerne, stadig har stor modstand mod dem. For det er så vanemæssigt at betragte mennesker med mentale problemer helt anderledes end én med en brækket arm.

PSYKOLOGI – HVAD TALER VI OM?

– Hver gang jeg bliver inviteret til konferencer, handler det lige nu om forholdet mellem kroppen og bevidstheden. For kroppen er tilbage! Og det er den selvfølgelig, fordi vi har glemt kroppen, og videnskaben inden for mange forskellige discipliner er kommet til kort. For ved at inddrage kroppen som en del af mennesket, bliver kvinder ikke længere fastlåst i deres reproduktive funktioner, derimod bliver både mænd og kvinder begge kropslige subjekter med både begrænsninger og muligheder, og hvor netop muligheden for at reflektere kan bringe os udover nogle af de begrænsninger. Læsning er en af dem. For vi er i stand til at betragte os selv som en anden, som det ser ud til, at de fleste andre arter ikke er i stand til.

– Jeg vil dog ikke helt afvise, at andre dyrearter også er i stand til at reflektere, men vi har muligvis større og bedre refleksionsevner, som giver os mulighed for at danse ud af os selv og blive en anden, siger Siri Hustvedt.

– Hvis man skulle være ude på skrammer, kunne man spørge, hvad er det egentlig, vi taler om, når vi bruger ordet 'psykologi'? På samme måde forsøger jeg i mit essay både at vise, at det ikke går an at reducere subjektive erfaringer til hjerneprocesser og placere den biografiske hukommelse eller sige, at frygten tilhører amygdala, for det er reducerende argumenter, idet det også foregår andre steder i eller uden for kroppen.

– Vi savner derfor en dynamisk og fleksibel model til at tænke og forstå alle disse problemstillinger. Og her er vi endnu ikke. Efter min opfattelse er det vigtigt for psykologer, neurologer og hjerneforskere i det mindste at afsøge deres eget fagfelts præmisser.

– Hvad taler vi fx om i et terapeutisk forhold? For selv om argumenterne for kognitiv terapi efter min opfattelse er forkerte, som jeg skriver i mit essay, betyder det ikke, at det ikke hjælper mennesker. Det er argumentationen for, hvorfor det hjælper, der er helt hen i vejret.

– Det kan ikke passe, at der er disse flydende tanker, at hvis du forandrer dig, så bliver du repareret. Det er virkelig et usofistikeret argument. Selvfølgelig kan tanker, som at jeg synes, jeg er grim være afgørende, for så søger jeg måske hen i et hjørne. Men det er en hel kropslig forandring og handler altså ikke bare om en kontakt, jeg trykker på.

– Hvis man har en idé om en flydende bevidsthed eller psyke, som har særlige ejerforhold, mister du ideen om det taktiles betydning. Og her vil jeg gerne understrege, at jeg ikke er fortaler for, at man skal sidde at røre ved patienterne. Jeg mener, at

den altovervejende del af, hvad der kan hjælpe mennesker i terapirummet, er interaktionen og den personlige kemi mellem patient og terapeut, som selvfølgelig også tidligere er blevet bragt op i forbindelse med forskellige terapiformer. Og her bør vi have en større opmærksomhed på kroppens betydning end bare menneskers tanker og mange forskellige psykoterapiformer og teorier. For det, der hjælper mennesker, er den dialogiske relation, hvor det kropslige subjekt responderer på en helende dialogisk relation, hvor personen bliver i stand til at se sig selv gennem den terapeutiske andens blik.

OVERVEJEDE SELV AT BLIVE TERAPEUT

– Da jeg blev færdig med min ph.d. i litteratur på Columbia University, overvejede jeg selv at blive psykoanalytiker og leve af det. Jeg vidste, at jeg ville skrive, men jeg måtte også have noget at leve af. For der var ikke mange litteraturprofessorater i New York. Dengang tog de næsten kun folk med masters og ingen med en ph.d. i litteratur. Og der skulle år til med træning, og der ville derfor gå lang tid, før jeg kunne leve af det. Så jeg opgav det, men jeg forestillede mig, at det var et job, jeg kunne blive god til, siger Siri Hustvedt, der heller ikke helt opgav det.

For i sin nye bog beskriver hun i essayet *Det skrivende selv og den psykiatriske patient*, hvordan hun i fire år var frivillig underviser på et skrivekursus for psykiatriske patienter på Payne Whitney Clinic i New York. Et essay, der på den ene side trækker på hendes egne erfaringer og på den anden side dokumenterer med forskellige forskningsresultater, at det at skrive om traumatiske følelsesmæssigt belastende hændelser kan føre til både fysiske og psykiske fremskridt hos såvel kliniske som non-kliniske populationer. Samtidig rejser hun også her en kritik af psykologerne, der på den ene side nok har fundet solid empirisk evidens for den udtryksform som terapi, men som efter Siri Hustvedts opfattelse på den anden side bliver filosofisk forkrampede, når der skal findes grunde til, at det forholder sig sådan.

Selv siger Siri Hustvedt om sit møde med de psykiatriske patienter:

– Jeg fandt faktisk ud af, at jeg er god til det. Patienterne bevæger mig dybt. Ved mødet med dem har jeg forstået så meget mere, end jeg nogensinde har gjort blot ved at læse. For her er du virkelig i nærheden af mennesker, som lider.

"En kvinde ser på mænd der ser på kvinder: Essays om kunst, sex og bevidsthed" af Siri Hustvedt er udkommet på Lindhardt og Ringhof i august 2017. ●